

Piispa Seppo Häkkinen

Antisankarin meriseikkailu – ja miten sitten kävikään?

Raamattutunti Suomen Merimieskirkon kesäjuhilla 8.8.2009

Johdanto

Suomalaisen median suosikkiaihe on jo yli vuoden ajan ollut vaalirahoitus. Kuka antoi rahaa kenellekin, kuka yritti vaikuttaa mihinkin ja kuka kestitsi ketäkin. Pala palalta on tuotu esille uusia paljastuksia ja ulosmitattu julkisuudessa kaikki mahdollinen. Mielenkiintoinen käänne aiheen käsittelyssä tapahtui pari viikkoa sitten. Nimittäin silloin paljastui, että kestitystä vastaanottaneiden joukossa oli toimittajia. On ollut hyvin kiinnostavaa seurata, miten media reagoi tilanteeseen, jossa sen omat edustajat paljastuvat samanlaisiksi kuin ne, joita kritisoidaan. Reaktiot ovat vaihdelleet täydellisestä puolustautumisesta ja vastahyökkäyksestä terveelliseen itsekritiikkiin.

On helppo opettaa muita ja nähdä muiden viat, mutta vaikea katsoa peiliin ja nähdä omat puutteensa. Kaikkina aikoina uskonnon vaarana on ollut ja on yhä edelleen omahyväisyys, tekopyhyys, itsetyytyväisyys ja pahimmillaan pelastuksen rajojen vetäminen vain itseä tai omaa lähipiiriä koskevaksi. Tarinan mukaan eräs hyvin hurskas nainen oli tyytymätön kaikkiin olemassa oleviin uskontoihin, ja hän päätti perustaa omansa. Eräänä päivänä reportteri, joka yritti ymmärtää hänen näkökantaansa, kysyi: ”Ihmiset sanovat teidän uskovan, että kukaan ei pääse taivaaseen teitä itseänne ja kotiapulaistanne lukuun ottamatta. Uskotteko todella näin?” Vanhus pohti kysymystä hetkisen ja vastasi sitten: ”Totta puhuakseni en ole ihan varma Maijasta.”¹

Aidon kristillisen uskon merkille pantavia piirteitä on sen kyky itsekritiikkiin. Aikanaan niin profeetat kuin Jeesuskin hyökkäsivät armottomasti sellaista uskonnollisuutta vastaan, jossa sorruttiin itseriittoisuuteen ja omahyväisyyteen. Myös profeettoja itseään uhkasi sortuminen samaan syntiin, josta he muita moittivat. Hekin saattoivat käpertyä niin itseensä, että unohtivat Jumalan heille antaman tehtävän ja sanoman. Tästä meillä on esimerkkinä profeetta Joona.

Antisankari Joona

Joonan kirja on poikkeuksellinen profeettakirja. Muissa profeettakirjoissa pääosa sisällöstä on profeetan puheita, hänen julistustaan. Joona kirja on satiirinen kertomus Joonan seikkailuista. Siinä pyritään kerronnan muodossa tuomaan esille tiettyjä uskonnollisia totuuksia. Raamatun jälkeisessä juutalaisuudessa tällainen esitystapa tunnetaan midrash-kirjallisuuden nimellä. Kyse on siis

¹ Anthony de Mello S.J., Kuuletko linnun laulun? (Katolinen tiedostuskeskus 1993), 107.

oikeastaan saarnasta. Tietyn esimerkkikertomuksen avulla havainnollistetaan jotain raamatunkohtaa tai hengellistä sanomaa.²

Kirjan päähenkilö on ”Joonan, Amittain poika” (Joonan 1:1). Toisessa kuningasten kirjassa kerrotaan Joonasta, Amittain pojasta (2 Kun 14:25), joka toimi profeettana Israelin kuningas Jerobeam II:n aikana (793-753 eKr.). Profeetta oli kotoisin Gat-Heferistä, läheltä Nasaretia, siis Galileasta. Savonlinnan opiston rehtori Teuvo V. Riikonen mainitsee kirjassaan Velikultia ja veijareita, että ”Joonan nimittäin oli kotoisin Galileasta, Nasaretin läheltä Gat Heeferin kylästä. Galilealaiset olivat tuolloin savolaisten serkkuja, umpikieroja ja omaa murretta puhuvia, joiden ollessa äänessä vastuu siirtyi kuulijoille.”³ Joonan kohdalla hän osunee oikeaan, savolaisista en ole niinkään varma.

Joonan nimi merkitsee suomeksi ”kyyhkystä”. Profeetta Hoosea vertaa Israelin horjuvaa käyttäytymistä (Hoos 7:11) kyyhkyyseen. Näin itseensä käpertynyttä Israelia kehoitetaan näkemään Joonan hahmossa itsensä kriittisessä valossa. Sukunimi ”Amittain poika” puolestaan merkitsee ”uskollisuuden poikaa”. Se herättää lukijassa odotuksen, että Joonan on sankari, joka tulee täyttämään uskollisesti hänelle annettun tehtävän. Toisin kuitenkin käy. Joonan osoittautuu nimensä vastakohtaksi, todelliseksi antisankariksi.⁴

Valtaosa nykyisistä Vanhan testamentin tutkijoista pitää Joonan kirjaa epähistoriallisena. Osa kutsuu sitä opettavaiseksi kertomukseksi, osa humoristiseksi novelliksi, osa allegoriaksi ja osa vertaukseksi. Raamattututkimme kannalta tämä on toissijainen kysymys. Siksi viittaankin tunnetun julistajan ja raamatunopettajan, rovasti Olavi Peltolan viisaaseen asenteeseen: ”Ovatko Joonan kirjassa kuvatut tapahtumat todellisia, vai onko kyseessä laupiaan samarialaisen tai tuhlaajapoikakertomuksen tavoin taitavasti sommiteltu ja jännittävä tarina, siitä väitelköt tutkijat. Meille riittää, että luemme Raamattua sellaisena kuin se on kirjoitettu, ja kamppailemme saavuttaaksemme Paavalin asenteen: ’Kaiken sen, mitä laissa ja profeettojen kirjoissa sanotaan, minä uskon’ (Apt 24:14).”⁵ Tällaisella mielellä lähdemme nyt tutkimaan, mitä Jumala haluaa meille opettaa Joonan kirjan kautta.

Joonan pako

1 Joonalle, Amittain pojalle, tuli tämä Herran sana: 2 "Lähde Niniveen, tuohon suureen kaupunkiin, ja julista siellä, että minä, Herra, olen nähnyt sen pahuuden ja rankaisen sitä." 3 Mutta Joonan päätti paeta Herraa ja matkustaa meren taakse Tarsisiin. Hän meni rannikolle Jafoon ja etsi satamasta laivan, joka oli lähdössä Tarsisiin. Maksettuaan matkansa hän astui laivaan päästäkseen meren yli pois Herran ulottuvilta. (Joonan 1:1-3)

Joonan saa käskyn lähteä itään, Niniven suureen kaupunkiin 800 kilometrin päähän. Ninive oli Assyrian maailmanvallan pääkaupunki. Se sijaitsi Tigris-joen itärannalla vastapäätä nykyistä Mosulia Pohjois-Irakissa. Kaupungin mittasuhteet olivat mahtavat. Linnake oli noin 45 kilometriä

² Timo Veijola, Ihminen missä olet? (Suomen Piipiliseura 1990), 97.

³ Teuvo V. Riikonen, Velikultia ja veijareita (Karas-Sana 2006), 36.

⁴ Veijola 1990, 98.

⁵ Olavi Peltolan kotisivut, <http://www.kolumbus.fi/rov.o.peltola/vt/vt7f.html>

pitkä ja 15 kilometriä leveä. Ympärillä oli viisi muuria. Asukkaita Ninivessä oli yli 120 000. Assyrian maailmanvallan pääkaupunki oli sen ajan mittapuiden mukaan loisteliaas suurkaupunki. Sinne Joona sai käskyn mennä Jumalan asialle.

Herran palvelija Joona toimii kuitenkin aivan toisin. Hän lähtee pakoon Jumalaa ja hänen antamaansa tehtävää aivan päinvastaiseen suuntaan, länteen. Hän menee Välimeren rantaan Jaffan satamakaupunkiin, hankkii laivalipun ja lähtee pakoon. Päämääränä on Tarsis. Se sijaitsi noin 5000 kilometrin päässä, Espanjan lounaisrannikolla, Atlantin rannalla. Sieltä foinikialaiset laivat toivat jalometalleja ja muita rikkauksia (Hes. 27:12, Jer. 10:9). Joona yritti siis päästä mahdollisimman kauas länteen ja samalla mahdollisimman kauas Ninivistä.

Joona myrskyssä

4 Laivan ehdittyä ulapalle Herra nostatti ankaran myrskyn. Se oli niin raju, että laiva oli vähällä hajota. 5 Merimiehet olivat peloissaan, ja kukin huusi avuksi jumalaansa. Keventääkseen laivaa he heittivät mereen kaiken tavaran, mitä laivassa oli. Joona oli mennyt alas laivan uumeniin ja pannut maata. Siellä hän nyt nukkui syvässä unessa. 6 Laivan kapteeni meni hänen luokseen ja sanoi hänelle: "Sinäkö vain nukut! Nouse ylös ja huuda avuksi jumalaasi! Ehkä sinun jumalasi huomaa meidät, niin ettemme huku."

7 Merimiehet sanoivat toisilleen: "Heitetään arpaa, että saamme tietää, kenen takia tämä onnettomuus on kohdannut meitä!" Miehet heittivät arpaa, ja arpa osui Joonaan. 8 Silloin he sanoivat hänelle: "Kerro meille, miksi tämä onnettomuus on kohdannut meitä! Mikä sinä olet miehiäsi? Millä asioilla sinä liikut ja mistä tulet? Mistä maasta ja mitä kansaa sinä olet?" 9 Joona vastasi heille: "Minä olen heprealainen ja palvelen Herraa, taivaan Jumalaa, joka on tehnyt sekä meren että maan."

10 Miehet joutuivat kauhun valtaan ja sanoivat hänelle: "Mitä sinä oletkaan tehnyt!" Sen he näet tiesivät, että Joona oli lähtenyt pakoon Herraa, Jumalaansa; Joona oli sen heille kertonut. 11 "Mitä meidän pitäisi tehdä sinulle, että meri tyyntyisi?" miehet kysyivät häneltä. Myrsky näet yltyi yltymistään. 12 Joona vastasi: "Heittäkää minut mereen, niin meri tyyntyy. Minä olen varma, että tämä hirveä myrsky on minun syytäni."

13 Merimiehet koettivat vielä soutaa laivan takaisin rantaan mutta eivät onnistuneet, sillä myrsky heidän ympärillään yltyi yhä vain kovemmaksi. 14 Niin he huusivat Herraa ja sanoivat: "Oi Herra, älä anna meidän tuhoutua tämän miehen takia! Vaikka hän olisikin syytön, älä vedä meitä vastuuseen hänen hengestään. Sinä, Herra, olet tehnyt, niin kuin itse tahdoit!" 15 Sitten he tarttuivat Joonaan ja heittivät hänet mereen. Meren raivo laantui heti. 16 Miehet pelkäsivät ja kunnioittivat nyt Herraa, uhrasivat hänelle teurasuhrin ja tekivät pyhiä lupauksia. (Joona 1:4-16)

Joonan merimatka ei taittunut hyvässä mainingissa. Jumala nostatti ankaran myrskyn, joka uhkasi hukuttaa koko laivan. Merimiehet toimivat ammattilaisen tavoin. He kevensivät laivaa heittämällä lastia yli laidan ja huusivat avuksi omia jumaliaan. Herran palvelija Joona sen sijaan on piiloutunut laivan syvimpään sopukkaan ja nukkuu raskaasti. Kun Joona on vihdoon saatu hereille, merimiehet pyytävät häntä yhteisessä hädässä rukoilemaan omaa Jumalaansa. Mutta se ei sovi Joonalle, onhan hän paossa Jumalaansa. Hän tietää, että laiva on joutunut vaikeuksiin hänen takiaan. Siksi hän

pyytää merimiehiä heittämään hänet yli laidan. Samalla syyttömät merimiehet säästyisivät tuholta ja hän pääsisi eroon tästä hankalasta Jumalasta.

Professori Timo Veijola kirjoittaa tästä tilanteesta osuvasti: ”Merimiehet osoittavat suurta moraalista rohkeutta, kun eivät heti toteuta Joonan pyyntöä, vaan yrittävät vielä kerran saada laivan soutamalla maihin. Kun se ei onnistu, he tekevät sen, mikä olisi ollut Joonan velvollisuus: he, pakanat, huutavat avuksi heprealaisen Joonan Jumalaa. Vasta sen jälkeen he toteuttavat omituisen matkustajan pyynnön ja heittivät hänet mereen. Silloin myrsky laantuu. Kiitollisina merimiehet uhraavat Israelin Jumalalle uhreja ja lupaavat ryhtyä hänen palvelijoikseen. Näiden ihmisten kääntyminen ei ollut ainakaan Joonan ansiota.”⁶

Joona kalan vatsassa

1 Mutta Herra pani suuren kalan nielaisemaan Joonan. Joona oli kalan vatsassa kolme päivää ja kolme yötä. 2 Hän rukoili Herraa, Jumalaansa, kalan sisuksissa 3 ja sanoi:

-- Ahdingossani minä kutsun Herraa avuksi, ja hän vastaa minulle. Tuonelan kohdusta minä huudan apua, ja sinä, Herra, kuulet ääneni.

*4 Sinä heitit minut syvyyteen,
merten sydämeen,
ja virta ympäröi minut.
Sinun tyrskysi ja aaltosi
vyöryivät ylitseni.*

5 Minä ajattelin: "Minut on sysätty pois sinun silmiesi edestä. Kuitenkin minä yhä tähyilen pyhää temppeliäsi kohti."

*6 Vedet nousivat kaulaani asti,
syvyydet saartoivat minut,
kaislat kietoutuivat päähäni.*

7 Vuorten pohjiin minä painuin, vajosin syvyyksien maahan, sen salvat sulkeutuivat takanani ainiaaksi. Mutta sinä, Herra, minun Jumalani, nostit minut elävänä ylös haudasta.

8 Kun voimani jo raukenivat, minä yhä kutsuin Herraa, ja rukoukseni tuli sinun luoksesi pyhään temppeliisi.

*9 Ne, jotka luottavat turhiin jumaliin,
hylkäävät ja pettävät sinut.*

*10 Mutta minä saan uhrata ja laulaa kiitosta sinulle. Minkä olen luvannut, sen minä täytän.
Vain Herra voi pelastaa.*

11 Sitten Herra käski kalan oksentaa Joonan kuivalle maalle.

⁶ Veijola 1990, 99.

1 Joonalle tuli toisen kerran tämä Herran sana: 2 "Lähde Niniveen, tuohon suureen kaupunkiin, ja julista sille se sanoma, jonka minä sinulle puhun."

3 Nyt Joona meni Niniveen, niin kuin Herra oli käskenyt. (Joonan 2:1-3:3a)

Joonan pako jatkui yhä syvemmälle, kun hän joutui suuren kalan vatsaan. Jumalaa pakenevan tie oli vienyt koko ajan alaspäin. Alas Galileasta Jaffaan, alas satamaan, alas laivaan, alas ruumaan ja lopulta alas meren syvyyteen ja kalan vatsaan.⁷

Joonan rukous kalan vatsassa on satiirin huippukohtia. Ensinnäkin se tuo esille, miten ihminen turvautuu hädässään siihen, mikä on syvästi painunut hänen mieleensä. Joonan mieleen nousivat lapsuudessa ja nuoruudessa opitut psalmit. Hän lainaa rukouksessaan yli kahtakymmentä psalmia. Näin hän etsii turvaa hädän hetkenä sieltä, missä hän tietää turvan olevan, kaikesta nurjamielisyydestään huolimatta.

Toiseksi Joonan kiitosvirsi kalan vatsassa paljastaa Joonan suunnattoman tekopyhyiden. Sanat eivät ole lainkaan sopusoinnussa Joonan aikaisemman esiintymisen kanssa. Jumalan lähettämät ”tyrskyt ja aallot vyöryivät” kyllä hänen ylitseen (2:4), mutta ei hän ”ahdingossaan kutsunut Herraa avuksi” (2:3), vaan nukkui raskaasti laivan pohjalla! Joona tekee pesäeron pakanoihin, ”jotka luottavat turhiin jumaliin, hylkäävät ja pettävät sinut” (2:9). Itsestään hän sen sijaan sanoo: ”Mutta minä saan uhrata ja laulaa kiitosta sinulle. Minkä olen luvannut, sen minä täytän” (2:10).

Tämä kaikki on kovin hurskastelevaa puhetta. Ainoat pakanat, joista edellä on puhuttu, ovat merimiehet. Heistä taas ei voine väittää, että he olisivat hylänneet Jumalan, päinvastoin he löysivät hänet. Joonan kohdalla tilanne oli toisin. Joona puhuu myös uhreista ja lupauksista. Niilläkin oli todellista katetta vain merimiesten toimissa, mutta ei Joonan itsensä kohdalla.⁸ Joonan kirjan kritiikki niin yksilön itseriittoisuutta kuin uskonnollista yhteisön omahyväisyyttä kohtaan on purevaa.

Jumala suhtautuu kuitenkin suurella pitkämielisyydellä mahdollittomaan profeettaansa. Herra käskyy kalan oksentaa Joonan kuivalle maalle. Hän käskyy uudelleen Joonaa menemään Niniveen kaupunkiin. Enää Joonalla ei ole varaa poiketa käskystä.

Joona Ninivessä

Ninive oli suunnattoman suuri kaupunki, laidasta laitaan kolme päivänmatkaa. 4 Joona lähti kulkemaan kaupungissa ensimmäistä päivänmatkaa ja huusi: "Enää neljäkymmentä päivää, sitten Ninive hävitetään!" 5 Sen kuultuaan Niniven asukkaat uskoivat Jumalaan. He julistivat paaston, ja niin ylhäiset kuin alhaisetkin pukeutuivat säkkivaatteeseen.

⁷ Riikonen 2006, 38-39.

⁸ Veijola 1990, 100.

6 Kun Joonan sanat tulivat Niniven kuninkaan korviin, hän nousi valtaistuimeltaan, riisui viittansa, pukeutui säkkivaatteeseen ja istuutui tomuun. 7 Hän käski kuuluttaa koko Ninivessä: "Tämä on kuninkaan ja hänen hovinsa määräys: Eivät ihmiset eivätkä eläimet, eivät lehmät eivätkä lampaat saa edes maistaa ruokaa eivätkä juoda vettä. Karjaa ei saa päästää laitumelle. 8 Kaikkien, niin ihmisten kuin eläintenkin, on kuljettava säkkivaatteeseen puettuina, kaikkien on huudettava Jumalaa täysin voimin. Jokainen kääntyköön pahoilta teiltään ja hylätköön väärät tekonsa. 9 Ehkä Jumala silloin luopuu aikomuksestaan, leppyy ja antaa hehkuvan vihansa laantua, ja me pelastumme."

10 Jumala näki, että he kääntyivät pahoilta teiltään. Niin hän muutti mielensä eikä sallinutkaan onnettomuuden kohdata niniveläisiä, vaikka oli sanonut tuhoavansa heidät. (Joon 3:3b-10)

Ninivessä Joon piti puheensa, jota on kutsuttu maailman lyhimmäksi saarnaksi. Se sisälsi heprean kielessä viisi, suomen kielessä kuusi sanaa: "Enää neljäkymmentä päivää, sitten Ninive hävitetään" (3:4).⁹ Sitten tapahtuikin jotain ihmeellistä. Kun yleensä Vanhan testamentin profettojen aktiot ja vastaavat tapahtumat menivät harakoille, niin nyt Niniven väki alkaakin tosissaan kääntyä Jumalan puoleen tuhassa ja säkissä. Jopa itse kuningas lopettaa porsastelut (3:6-9) ja määrää kansan lopettamaan sikailut, kuten Teuvo V. Riikonen lennokkaasti kuvaa.¹⁰

Joonan saarnan teho oli ennenkuulumaton. Koko Ninive tekee perusteellisen parannuksen, eläimetkin määrätään verhoutumaan säkkiin! Jumala muutti mielensä ja peruutti tuhon. Mutta mitä tekee antisankari Joon?

Joonan pettymys

1 Joon pani tämän kovin pahakseen ja suuttui. 2 Hän rukoili Herraa ja sanoi: "Voi, Herra! Enkö minä tätä sanonut, kun olin vielä omassa maassani? Siksihän minä ensiksi lähdin pakoon Tarsisiin. Minä tiesin, että sinä olet anteeksiantava ja laupias Jumala, sinä olet kärsivällinen ja sinun hyvytesi on suuri. Sinä olet aina valmis luopumaan rangaistuksesta, jolla olet uhannut. 3 Ota nyt, Herra, minun henkeni. Parempi minun on kuolla kuin elää." 4 Mutta Herra sanoi: "Onko sinulla mitään syytä olla suutuksissa?"

5 Joon meni ulos kaupungista ja jäi sen itäpuolelle. Siellä hän kyhäsi itselleen oksista katoksen, asettui sen alle suojaan ja odotteli nähdäkseen, miten kaupungille kävisi. 6 Silloin Herra Jumala pani risiinikasvin kasvamaan Joonan yläpuolelle, varjoksi hänen päänsä päälle ja helpottamaan hänen murheellista oloaan. Ja Joon iloitsi kovin tästä risiinikasvista. 7 Mutta seuraavana päivänä aamunkoitteessa Jumala antoi madon purra risiinikasvia, niin että se kuivettui. 8 Auringon noustua Herra pani kuumen itätuulen puhaltamaan, ja aurinko paahtoi Joonan päähän, niin että hän oli nääntymäisillään. Silloin Joon olisi tahtonut kuolla, ja hän sanoi: "Parempi minun on kuolla kuin elää."

9 Mutta Jumala kysyi Joonalta: "Onko sinulla mitään syytä olla suutuksissa risiinikasvin tähden?" Joon vastasi: "Kyllä on, tahtoisin kuolla." 10 Herra sanoi: "Sinä suret risiinikasvia, vaikka et ole

⁹ Veijola 1990, 100.

¹⁰ Riikonen 2006, 40.

nähty vaivaa sen vuoksi etkä ole sitä kasvattanut. Yhden yön se vain eli, yhden yön jälkeen se kuihtui pois. 11 Enkö minä säälisi Niniveä, tuota suurta kaupunkia! Siellä on enemmän kuin satakaksikymmentätuhatta ihmistä, jotka eivät pysty edes tekemään eroa oikean ja vasemman käden välillä, ja lisäksi paljon eläimiä." (Joonan 4:1-10)

Joonan olisi voinut iloita Niniven kaupungin puolesta, kun Jumala armahti sitä. Hän olisi voinut olla tyytyväinen saarnamies ja evankelista. Mutta Joonan reaktio oli täydellinen vastakohta. Hän pani kovin pahakseen sen, että Jumala katui aikomustaan sallia onnettomuuden Ninivelle. Joonan suorastaan suuttui. On ennenkuulumatonta, että profeetta, jonka työn tulokset näkyvät, toivoo itselleen kuolemaa.

Joonan ongelma on siinä, että hän askartelee kaiken aikaa itsensä kanssa. Kun hän rukoilee Jumalaa, hän puhuu vain itsestään ja siitä mieliharmista, jota suurkaupungin kääntyminen hänelle tuottaa. Neljännen luvun jakeissa 2 ja 3 on "minä"-sana kolme kertaa, "minun" ja "minulle" kerran sekä kerran "omassa maassani". Tässä tulee hyvin esille Joonan itsekeskeisyys ja omahyväisyys. Itsekeskeisyydessään Joonan ei olisi halunnut Jumalan armahtavan Niiniveä. Hän ei olisi halunnut, että Jumalan armo kuuluu kaikille ja annetaan ilman mitään ehtoja. Hänen näkemyksensä mukaan Jumalan armo sai rajoittua vain heprealaisiin, oman kansaan. "Armo kuuluu vain minulle ja minun kansalleni!"

Hämmästyttävää on jälleen kerran se lempeys, jolla Jumala suhtautuu niskuroivaan palvelijaansa. Hän opettaa tätä risiinikasvin avulla. Joonan ilahtuu, kun Jumala toimittaa leveälehtisen risiinikasvin varjostamaan hänen päätään auringon polttelelta. Seuraavana aamuna Jumala antoi madon purra risiinikasvia ja se kuivettui. Jumala halusi opettaa Joonaa tällä pikku episodilla: Sinä ihmispoloinen tunnet sääliä ja murhetta jo silloin, kun sinulta katoaa sellainen, jonka olet lahjaksi saanut. Minä puolestani tunnen sääliä sellaista kohtaan, minkä olet itse luonut. Ninive on suuri kaupunki, jossa on paljon ihmisiä ja myös paljon eläimiä. Enkö saisi osoittaa rakkauttani sitä kohtaan?¹¹

Antisankarin opetukset

Joonan kirja kertoo aikamoisen antisankarin seikkailuista ja kohtalosta. Satiirin keinoin siinä tulee esille useita keskeisiä meidän aikaamme ja meihin liittyviä opetuksia.

Ensinnäkin Joonan kirja paljastaa – kuten alussa jo viittasin – niin yksityisen ihmisen kuin yhteisönkin itseriittoisuuden ja omahyväisyyden. Myös uskonnollisten yhteisöjen, kirkkojen ja järjestöjen vaarana on tekopyhyys ja itsetyytyväisyys, kääntyminen sisäänpäin ja samalla varsinaisen tehtävän unohtaminen. Tämä vaara koskee omaa kirkkoamme. Tätä kysymystä kannattaa pohtia myös kirkkomme järjestöissä, Merimieskirkossakin. Siksi mielessäni on kahden piispa-kollegan viisaat ajatukset. Helsingin piispa Eero Huovinen on kysynyt, ”miten voisimme oman hurskaudemme korostamisen ja toisten moittimisen sijasta katsoa useammin peiliin kuin suurennuslasiin?”¹² Kuopion piispana toiminut Olavi Kares puolestaan on todennut vuosikymmeniä

¹¹ Veijola 1990, 101.

¹² Eero Huovinen, *Käännä kasvosi Herra* (WSOY 2005), 144.

sitten aforismikokoelmassaan: ”Samassa suhteessa kuin kirkon sisäisen, rakentavan opposition merkitys vähenee, kasvaa ulkoa tulevan opposition iskuvoima.”¹³

Joonan kirja on ohjaamassa meitä yksityisinä kristittyinä, kirkkona ja järjestönä terveelliseen itsekritiikkiin ja arviointiin.

Toiseksi: Antisankarin seikkailujen opetus ei tyhjenny elämänohjeisiin, vaan tähtää vielä syvemmälle. Koko Joonan kirjan avainjake on neljännen luvun jake kaksi: ”Sinä olet anteeksiantava ja laupias Jumala, sinä olet kärsivällinen ja sinun hyvytesi on suuri.” Jumalan pyhä viha ja tuomio muuttuvat Jumalan armoksi siellä, missä ihminen tunnustaa pahuutensa ja syntinsä, kuten Niniven asukkaat tekivät. Katumuksella ei ostettu eikä ansaittu Jumalan armoa. Mutta katumus teki mahdolliseksi armon vaikutuksen ihmisessä, se päästi Jumalan armon ihmisen luo.

Joonan kirjan sanoma on, kuinka Jumala ”tuhlaa” armoa ja pitkämielisyyttä syntisten ihmisten hyväksi - jopa uppiniskaisen palvelijansa hyväksi. Me voimme olla armottomia ja ennakkokäsityksemme voivat olla esteenä näkemästä toista ihmistä Jumalan rakastettuna. Saatamme nähdä toiset ihmiset pelastuksen ja Jumalan armon tarpeessa oleviksi samalla tavalla kuin Joonan näki foinikealaiset merimiehet. Kuitenkin samaan aikaan voimme torjua jonkun muun rakkauttamme, niin kuin Joonan teki niniveläisille. Me olemme kovin valikoivia siinä, ketä rakastamme. Jumalan rakkaus ei valikoi. Hänen sydämensä on avoin silloinkin, kun meidän sydämessämme ei enää ole tilaa. Hän armahtaa, vaikka me olisimme armottomia.

Vanhan testamentin eksegetiikan professori A.F. Puukko kiteyttää Joonan kirjan sanoman vuonna 1956 viimeiseksi jääneessä teoksessaan: ”Joonan kirja on VT:n jaloimpia kirjoja, todellinen kirjallinen ja uskonnollinen helmi. Se tahtoo osoittaa, että Jahve, Israelin Jumala, kaiken maailman Jumala, ei ole säälimätön koston Jumala, vaan armon ja armahtavaisuuden Jumala. Sen perusajatus on: Jumala ei tahdo syntisen kuolemaa, vaan että syntinen tekisi parannuksen ja eläisi.”¹⁴

Kolmanneksi Joonan kirja muistuttaa lähetystehtävästä, vaikka nimihenkilö onkin tässä suhteessa todellinen antisankari. Joonan kirjaa ei olekaan kutsuttu Vanhan testamentin lähetyskirjaksi siksi, että Joonan olisi ollut lähetysaarnajana esikuvallinen. Toki hänen saarnansa oli lyhyt ja tehokas, mutta asennoituminen kaikkea muuta kuin Jumalan tahdon mukainen.

Joonan kirja on lähetyskirja siinä olevan selkeän lähetystehtävän vuoksi. Jumalan sana oli julistettava muillekin kuin vain juutalaisille. Jumala haluaa armahtaa kaikkien kansojen ihmisiä kaikkialla. Tätä viestiä välittämään kristillinen kirkko on lähetetty sanoin ja teoin. Lähetystehtävä on kirkolle annettu, se on suorastaan sen olemuksessa. Siksi sen keskeisyyttä on syytä korostaa. Erityisen tärkeää se on aikana, jolloin kirkon identiteetti uhkaa haurastua ja kirkon missionaarinen luonne heiketä. Kirkko on helppo hyväksyä sosiaalisena ja kasvatuksellisenä toimijana sekä arvostaa etiikan ja arvojen esilläpitäjänä. Ne ovatkin tärkeä osa kirkon kokonaisvaltaista tehtävää. Mutta pohjimmiltaan kirkko on missionaarinen, sen elämä on lähetettynä olemista. Jumalan kutsumina hänen omansa vievät todistusta Herrastaan kaikkeen maailmaan (Matt. 28:18–20). Tämä

¹³ Olavi Kares, *On on tahi ei ei* (WSOY 1956), 70.

¹⁴ A.F. Puukko, *Raamatun selitysteos IV* (WSOY 1956), 395.

on myös Merimieskirkon tehtävä. Sen aiempi nimi Merimieslähetykseura viestitti tehtävän selvästi jo järjestön nimessä.

Kirkko on lähetetty välittämään Jumalan armon ja rakkauden sanomaa kaikille ihmisille kaikkialla maailmassa. Kirkon ja sen järjestöjen tehtävänä on toimia Jumalan armon välikappaleina sanoin ja teoin. Sen on oltava jatkuvasti liikkeellä. Sen on ylitettävä ja murrettava raja-aitoja, jotka erottavat ihmisiä Jumalasta ja toisistaan. Sen on kutsuttava ihmisiä Kristuksen yhteyteen sekä palveltava lähimmäisiä kaikkialla maailmassa. Silloin se täyttää sen tehtävän, jota varten se on olemassa.